

ד"ר חיים המיאל / ירושלים

חג שבועות בתורה

רגל

שלוש רגלים (1) תחג (2) לי (3) בשנה — — — — —
אשר תזכר בשנה — — — — —
(שמות כג, יד-טו)

רגל

(1) ספרא: נאמר שלוש רגלים בשביעית, שלא יסתרסו שלוש רגלים ממקומן.

ה"ספרא" רואה צורך לבאר על שום מה מזכירה התורה במקום זה את שלוש הרגלים, אף כי ענין הרגלים מובא באריכות במקום אחר בספר שמות (פרשת כי תשא) ובספרים אחרים; אלא כיון שהזכירה התורה את שנת השמיטה, שבה אין זריעה, קצירה ואסיפת תבואה, הביאה גם את ענין הרגלים, הקשורים בעבודת השדה ובעונות התקלאיות — אביב, קציר ואסף, להודיענו, שגם בשנת השמיטה, כשאין עושים מלאכות הקשורות באביב, קציר ואסף, ינהגו כבכל שנה רגילה, וישמרו על הרגלים ודיניהם.

רש"י וראב"ע: רגלים — פעמים.

(2) דאב"ע: תזכר.

(3) אונקלוס: קדמי (לפני).

ראב"ע: לי לבדי תהיה עבד, שתעבוד שלוש רגלים בשנה ותבוא לפני כעבד שיביא דורן לאדונו.

חזקוני: לשמי, שבשלתם (הרגלים) אתה שמת.

(נושא זה נתפרש גם ב"מעיינות" 1 עמ' 11).

עקדת יצחק: לי נאה לעבוד תחת רוב הטובות שקיבלתם ושאתם מקבלים ממני אם מיוחדות ואם משותפות. ועל המין מהמיוחדות אמר "את חג המצות תשמור וכו'" כי בו יצאת ממצרים, לכן "לא ידאו פני ריקם", ועל המין מהמשותפות אמר "וחג הקציר בכורי ממעשיך אשר תזרע, וחג האסף באספך את מעשיך מן השדה", כי על שלוש אלה ראוי שיידאה כל זכורך אל פני האדון ה' בשלמי תודות וחגיגות כי כן דרכם של בני אדם בזמנים ההם, אשר

תקופת החג

את חג המצות תשמר — — — ונסג הקציר (1) — בכורי מעשיך אשר תנבצ
 בשנה — — — (שם שם, טו—טז)
 ונסג שבעת מעשה לך (2) בכורי קציר חטים. (שם לו, כב)
 וקפרתם לכם מקחרת השבת (3) מיום הביצקם את עמר התנופה שבע שבתות
 תמימת תהינה: צר מקחרת השבת השביעית (4) תקשרו חמשים יום והקרבתם
 מנחה גדשה לה: — — — וקראתם קצצם היום הזה (5) לקרא קרש — — —
 (ויקרא כג, טו—כא)

בם יגיעום הטובות המשותפות וכו' שתתחייבו להודות ולהלל לאשר עשה
 את כל הגדולות והנוראות עמכם ועם כל העולם בכלל. ולפי שהחוב המוטל
 על הטובות המיוחדות הוא גדול ממה שיחוייב על המשותפות חזר לומר
 "לא תזבח על חמץ דם זבחי" וכו' כי הוא קרבן מיוחד אל הפסח, הנעשה
 בעבורם ומוזה הטעם "ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך" להודות
 לפניו שהכל מושפע מאתו וכו'.

תקופת החג

(1) ד"ש י: שהוא זמן הבאת ביכורים.
 ד"מב"ן: בעבוד שאמר שלוש רגלים תחוג לי בשנה, ופירש את חג
 המצות תשמור בחודש האביב, שתשמור לעשות חג בתחילת
 האביב, חזר ואמר: והאחר תשמור שיהיה חג הקציר בכורי מעשיך וכו'.
 חזקוני: זמן שמחה כדכתיב: "שמחו לפניך כשמחת בקציר כאשר
 יגילו בחלקם שלל".

(2) תרגום יונתן: וחגא דשבוועיא תעבד לך בזמן בכורי חצר
 חינוטין.

(3) הצדוקים פירשו "ממחרת השבת", יום ראשון למחרתו של השבת שחל באחד
 מימי חג הפסח, כן שנינו במסכת מנחות (פרק י, משנה ג): "שהיו אומרים (הבייתוסים)
 אין קצירת העומר במוצאי יום טוב" (אלא במוצאי שבת הראשונה שלאחר יום
 הראשון של פסח). אולם רבותינו, חכמי הפרושים פירשו "ממחרת השבת" — ממחרת
 יום טוב הראשון של פסח. (עי' מנחות סה).

ד"מב"ם: — — — הטועים שיצאו מכלל ישראל בבית שני (הצדוקין
 והבייתוסין), שהן אומרים שזה שנאמר בתורה "ממחרת השבת" היא שבת
 בראשית (יום השביעי של שבוע לבריאה). ומפי השמועה למדו שאינה שבת
 (שבת בראשית), אלא יום טוב (כלומר יום א' של פסח נקרא "שבת" כדרך
 שנוהגת התורה לקרוא למעדות "שבתון") וכן דאו תמיד הנביאים והסנהדרין

בכל דור דור שהיו מניפין את העומר בשישה עשר בניסן בין בחול בין בשבת, והרי נאמר (בפרשת העומר, ויקרא כג, יד) "ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה", ונאמר (יהושע ה, יא): "ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי בעצם היום הזה" ("קלוי" ר"עצם היום-הזה" ודאי מכוונים לאיסור התורה בויקרא כג, יד; אם כן נראה שספר יהושע עצמו מפרש את "ממחרת השבת" למחרת יום א' של יום טוב) ואם תאמר שאותו הפסח בשבת אירע כמו שדמו הטיפשים היאך תלה הכתוב היתר אכילתם לחדש ברבר שאינן העיקר ולא הסיבה אלא נקרה נקרה אלא מאחר שתלה הדבר במחרת הפסח, הדבר ברור שמחרת הפסח היא העילה המתרת את החדש ואין משגיחין על איזה יום הוא מימי השבוע (תמידין ומוספין ז, יא).

רש"י: ממחרת יום טוב הראשון של פסח, שאם אתה אומר שבת בראשית — אי אתה יודע איזהו.

רמב"ן: מוסיף ומפרש דברי רש"י: זו גדולה שבראיות בגמרא (מנחות סו, ע"א) כי מה טעם שיאמד הכתוב כי תבוא אל הארץ וקצרתם את קצירה תביאו העומר ממחרת שבת בראשית, כי יש במשמע שבאיהו זמן מן השנה שנבוא לארץ ונקצוד קצירה יניף הכוהן העומר ממחרת השבת וכו'. והנה אין לחג השבועות זמן... ועוד על דרך הזה לא נדע בשנים הבאות אחרי כן מתי נחל לספור, רק מיום החל חרמש בקמה כפי רצוננו ואלה דברי תהו, אבל אם יהיה ממחרת השבת יום טוב כפי קבלת רבותינו יבוא העניין כהוגן, כי ציוה הכתוב תחילה שנעשה בחדש הראשון חג המצות שבעת ימים וביום הראשון שבתון וביום השביעי שבתון וכו' ואחר כן אמר כי כאשר נבוא אל הארץ נביא ממחרת השבת הזאת הנזכרת עומר התנופה, והיא השבת הראשונה הנזכרת כאן וכו'.

(4) אונקלוס: עד מבתר שבועתא שביעתא (עד אחרי השבוע השביעי). רמב"ן (לפסוק יא): אבל "ממחרת השבת השביעית" ו"שבע שבתות" לא ייתכן לפרש אותם יום טוב. אבל אמר בו אונקלוס לשון שבוע ואם כן יהיו שתי לשונות בפסוק אחד, והמפרשים אמרו כי הוא דרך צחות (לשון נופל על לשון) כמו (שופטים יד) "רוכבים על שלשים עיידים ושלשים עיירים להם", ובמקום אחר פירש "שבעה שבות" וכו'.

(5) חזקוני: מה שלא פירש הכתוב באיהו חדש ובכמה בו חג זה כמו שפירש בשאר מועדים, היינו טעמא: אם פירש לך זמנו לא היינו מונים השבעה שבועות, רק היינו סומכים לעשות חג בזמנו ודבר גדול תלוי במג' יגן וכו' ועשנו כשאנו מונין השבעה שבועות מזמן קצירת העומר ממילא יארע יום החמישים בשישה בסיון שהוא יום מתן עשרת הדיברות וכו'.

וְקִיּוֹם הַבְּכוֹרִים (6) בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה בְּשִׁבְעַת־יָמִים סָקְרָא קָדֵשׁ
 יִהְיֶה לָכֶם — — —
 שְׂבָעָה שְׂבַעַת מִסְפָּר לֶךְ מִהַחֵל חֲרַמְשׁ בְּקָמָה (7) תִּסְחַל לְסַפֵּר שְׂבָעָה שְׂבַעַת:
 וְשִׁשִּׁתִּי חֵג שְׂבַעַת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ — — — (דברים טו, ט—י)

שמות החג

חֵג הַקְּצִיר (1) בְּכוֹרֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְבַּע בַּשָּׂדֶה:
 חֵג שְׂבַעַת (2) מַעֲשֵׂה לֶךְ בְּכוֹרֵי קְצִיר חֲטִיִּם:
 וְקִיּוֹם הַבְּכוֹרִים (3) בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה בְּשִׁבְעַת־יָמִים (4) מִקְרָא
 קָדֵשׁ יִהְיֶה לָכֶם — — —
 וְשִׁשִּׁתִּי חֵג שְׂבַעַת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ — — — (דברים טו, י)

(6) ראה הערות 1—2, מכאן משתמע שהמלה ביום היא החסרה בשתי הסיקאות הקודמות: "חג הקציר (ביום), בכורי מעשיך"; "חג שבועות חעשה לך (ביום) בכורי קציר חטיים".

(7) רש"י: משנקצר העומר שהוא ראשית הקציר, רמב"ן: טעמו מהחל לכם חרמש בקמה, כי כבר הזכיר מתי נתחיל להניף חרמש בקמה בעומר, שהיא ראשית קצידנו. רשב"ם: כי העומר נקרא ראשית קצירכם. ספורנו: בקמת שעורי העומר, כי השעורה אביב, ומן האביב עד הקציר תספור שבעה שבועות חוקות קציר.

שמות החג

(1) רש"י: הוא חג שבועות. רמב"ן: והנה כולם (חג המצות בחודש האביב, חג הקציר וחג האסיף) על מעשיו מן השדה לתת בהם הודאה לאלהים, שהוא שומר חוקות שמים ומציא לחם מן הארץ להשביע נפש שוקקה ונפש רעבה מילא טוב. אברבנאל: כי בעבור שאותו חג (השבועות) הוא בימי קציר חטיים, ואז מביאים ביכורים מתבואת הארץ כמו שאמרו "ממושבותיכם תביאו לחם תנופה" לכן נקרא "חג הקציר" ו"ביכורי מעשיך" — — — רצה יתברך שבהתחלת היאסף התבואות שהם מזון האדם, שהראשונה מהן היא החיטה, שבחג השבועות היו מתחילים לקצור יעשו חג להודות לנותן לחם לכל בשד, — — — הנך רואה שלא נקרא זה החג אלא על שם השבועות ולא נצטווה כי אם: מפני הביכורים לא לזכרון מתן תורה ולזה נאמר בחג השבועות "בעצם היום הזה", כי מפני עיצומו של אותו יום להיותו ביכורי קציר חטיים נצטווה.

לא מפני מה שהיה ממזן תודה. ומפני זה זכר בחג השבועות אשר יקריבו את שתי הלחם —

ואמנם למה לא אמר בחג השבועות "שבתון" ולא "עצרת" סיבה מבוארת וכו' לפי שהיה חג השבועות יום אחד לכד לא היה ראוי לומר בו "עצרת", כי הוא שם נאמר על היום השביעי מהחג אם לישיבה בירושלים ואם להיות נעצר בו גם כן איסור החמץ וחג המצות כשאר ימי החג. ואמנם שבתון לא נאמר כי אם בימים שנחו בהם היהודים מנוחת הלב והשקט סדרתו ומחשבו תיו כמו שהוא בחג הסוכות, מפני שכבר אספו כל תבואותיהם. אבל בחג השבועות שהיה להם טרוד על תבואותיהם שהם עדיין בשדה לא אמר בו שבתון כמו אמרו בחג הסוכות, כי לזאת הסיבה גם כן לא נאמר בחג הפסח. (2) א בר ב נ א ל : ואחר שזכר המצות (בפסח), שירה על גאולתם ממצרים, זכר עת שיררו על הארץ אשר באו שמה, והם חג השבועות וחג הסוכות, כי שניהם יורו על היותם יושבים בארץ הנבחרת, ובחג השבועות היו מביאים העומר שהוא קציר חיטים להודות לה' שנתן להם ארץ חיטה ושעורה, ובחג הסוכות היו מביאים ביכורי כל הפירות להודות לפניו על אסיפתם, כמו שכתב "באספך מגרנד ומיקבד". ומפני זה לא בא בחג השבועות זכרון מתן תורתנו. ולא קרא חג הסוכות בשמו כי אם חג האסיף לפי שהיא היתה כוונת החג, הנה אם כן היו המועדים האלה כולם לתת הודאה על יציאת מצרים ועל ביאתם לארץ ישראל.

(3) רש"י: חג השבועות קרוי ביכורי קציר חיטים על שם שתי הלחם שהם ראשונים למנחת חיטים הבאים מן החדש.

חזקוני: על שם שמשם והלאה מביאין ביכורי אדמה קוראו יום הביכורים.

ספורנו (ויקרא כג, יז): העומד היה ביכורי שעורים ואלה היו ביכורי קציר חיטים ועל שמם נקרא החג יום הביכורים, כאמרו "וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה".

(4) אונקלוס: בעצרתיון. חזקוני: בשבועותיכם — מתורגם בעצרתיון. מאן' אנו קוראים לחג שבועות: עצרת.

בתלמוד נקרא החג בשם "עצרת" (ראש השנה סז, ע"א; בבא בתרא קמז, ע"א; מנחות סה, ע"ב; ירושלמי ראש השנה ד, ח; ועוד).

ספורנו: בשביל שבועות חוקות וקציר ששמרתי לכם (זהו פירוש הבי"ת).

מקרא קודש ושבייתה ממלאכה

וּקְרַאתֶם בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה (1) מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם קַל מִקְרָאתְךָ עֲבֹדָה לֹא תַעֲשֶׂוּ וְקַת עוֹלָם בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם (2) לְדֹרֹתֵיכֶם: (ויקרא כג, כא)
 וְיָדוּם הַבְּכוֹרִים — — — מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם קַל מִקְרָאתְךָ עֲבֹדָה לֹא תַעֲשֶׂוּ:
 (במדבר כה, כו)

קרבנות היום

— — — וְהִקְרַבְתֶּם סִנְחָה וְדָשָׁה (1) לַה': מִמוֹשְׁבֹתֵיכֶם (2) תָּבִיאוּ לַחֵם

מקרא קודש ושבייתה ממלאכה

ה ע ר ה: נושא זה נתפרש באריכות ב"מעיינות" ג' עמ' 51-53.

(1) אבד בנאל: ואמר "וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש" להגיד שבכל שנה ושנה חוקת עולם בכל מושבותיכם לדורותיכם באיזו ארץ שיהיו ואף בגולה יקדשו זה היום בעצמו, כי אין עניינו חג הפסח שהוא בלבד זכרון יציאת מצרים כי זה היום מחג השבועות מפני עצמותו יהיה מקרא קודש בכל שנה ושנה מפני ביכודי קציר חטים ולכן נאמר "בעצם היום הזה". עקדת יצחק: ציחה שהיום ההוא בעצמו, שנשלם מספרם ובו הקריבו שתי הלחם, יהיה לחם מקרא קודש, כי בו ירד להם לחם קודש מן השמים אשר יאכל אותו האדם וחי לעולם והוא יום השישי בסיון שעליו אמרו חז"ל (שבת פח, ע"א): "ויהי ערב ויהי בקר יום הששי", תנאי התנה הקב"ה עם מעשה שמים וארץ שאם ישראל יקבל את התורה מוטב וכו'.

(2) ספורנו: אף-על-פי שאין קרבים מיני הקרבן במושבות... לא יחדל עניין הספירה ועניין מקרא קודש.

ד מ ב"ן: והוצרך לומר חוקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם באיסוד החדש ובשבייתה חג השבועות, מפני שהוא תלוי בהנפת העומר ובמנחה חדשה. לומר שאפילו אחרי גלותינו בתוצה לארץ שאין עומד ומנתה יצוה בהם, כי החדש אסוד מן התורה בכל מקום.

קרבנות היום

מדוע נקראת המנחה חדשה?

(1) ספרא: שתהיה חדשה לכל המנחות.

רש"י: היא המנחה הראשונה שהובא מן החדש.

לפי רש"י היא נקראת חדשה כי היא מנתת ביכורים ומובאת מחיטה חדשה.

ד מ ב"ן: וטעם מנחה חדשה, שלא יובא בית ה' מנחה עד שיביאו זאת.

לפי רמב"ן היא נקראת חדשה, משום שהיא הראשונה לבוא בית ה', ואילו רש"י

לומד דין זה מן המלה "בכורים" (עי' הערה 6).

ד ש ב "ם": להתיר חדש במקדש, כל הוא זמן בישול תבואות.

גם לפי רשב"ם, ההדגשה היא על התרת החדש במקדש.

א בר ב נ א ל: רוצה לומר שביום החמישים יביאו קרבן חדש, כלומר מחדש על התמיד הנהוג — — — ולפי שישראל בצאתם ממצרים היו כבהמות מבלי תורה ודעת וכו' ציוה יתברך שיקריבו או עומר- השעורים, ובתג השבועות שקיבלו את התורה ונעשו בעלי שכל ומביני מדע ציוה שיקריבו מנחה חדשה כמו שהיה בהם אז דוח חדשה ושהמנחה תהיה שתי הלחם מאכל בני אדם החכמים והנבונים.

ס פ ו ר נ ו: ואמר לה' כי בהם הותר החדש לקרבן.

ע ק ד ת י צ ת ק: וענין ה' חידוש, הוא קרבן שתי הלחם הבא מן החיטים שעליהם נאמר "סולת תהיינה", לפי שכבר באו עם הסיוע האלהי הנזכר לכלל שלימותם המיוחדת אל החיטים המיוחדים אל מאכל האדם וכו' ואז זכו לקבל התורה הוא הלחם אשר נתן ה' לאכלה אשר בה היו סגולה מכל העמים (קרבן העומר שממחרת הפסח היה מן השעורים כי "עדיין היו במדרגת השעורים שהוא מאכל משותף לאדם ולסוסים ולרכש. אמנם עדיין לא באו לכלל שלימותם המיוחדת הנמשל לחיטים שהוא מאכל האדם בייחוד"). — — — סוף דבר קרבן שתי הלחם הוא מהחיטים ביום החמישים הוא המעיד שכבר היו המקריבים ביום ההוא יתירים במעלה על מה שהיו בתחילת המספר במדרגת יתרון הקרבן ההוא אל קרבן העומר אשר הקריבו אז מהשעורים.

בעל "מקרא כפשוטו" מסביר את החידוש בזה שהמנחה אפוייה חמץ, כאמור (בויקרא ב, יא): "כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'. קרבן ראשית תקריבו אותם לה". אבל פירושו אינו מסתבר מתוך פשוטו של מקרא כפירושים הנ"ל.

(2) ס פ ר א: ולא מחוץ לארץ.

ד מ ב "ן: וכן שנינו כל קרבנות הציבור והיחיד באין מן הארץ וחוצה לארץ חוץ מן העומר ושתי הלחם, ואפילו לדברי האומר עומר בא מחוצה לארץ, מדה בשתי הלחם שאינן באין אלא מן הארץ.

א בר ב נ א ל: אינו למעט שלא יביאו אותו מחוץ לארץ כדברי המפרשים, אבל עניינו שהעומר היה הביכורים מראשית קציר השעורים שהיה בא ביום הראשון מחג הפסח כפי טבע ארץ ישראל, שהיו התבואות ממהרות לבוא — — — החיטים שאין אכילתם כמות שהם כי אם אחר הסחינה והלישה והאפיייה ציוה יתברך שבאותו צד ואופן שיאכלו החיטים תבוא המנחה חדשה לפניו, רוצה לומר בלחם אפוי כמו שיאכלו אותו בני אדם, ומפני זה הביכורים מהפירות היו נברלים מהשדה וכו' וכן העומר ביכורי השעורים היה בא מן

תְּנוּפָה (3) שְׁמִים שְׁנֵי עֶשְׂרִינִים (4) סֵלֶת תְּהִינָה חֶמֶץ (5) תְּאֻפִּינָה בְּכֹרִים (6) לֵה: וְהִקְבַּקְתֶּם עַל הַלֶּחֶם (7) שְׂבַעַת קִבְּשִׁים (8) תְּמִיּוּם קְנִי שְׁנָה וּפָר קָן קָר אָחֵד וְאֵילִם שְׁנָיִם יִהְיוּ עֲלֶיהָ לֵה וּמִנְחָתָם וְנִסְפִּיתָם אֲשֶׁה יָיִם נִיחָח לֵה: וְצִשִׁיתָם שְׁעִיר-צֹיִם (9) אָחֵד לַחֲסָאת וּשְׁנֵי קִבְּשִׁים קְנִי שְׁנָה לְזִבַח שְׁלָמִים: וְהִנִּיף תִּפְתֵּן אֹתָם עַל לֶחֶם הַבְּכָרִים (10) תְּנוּפָה לִפְנֵי ה' עַל שְׁנֵי קִבְּשִׁים

השדה, לכן הוצרך לומר שביכורי קציר חיטים לא יהיה כן, כי לא יבדילום מן השדה אבל "ממושבותיכם" יביאו, לא חיטים כמו שנולדו, כי אם לחם תנופה יהיו שני הלחם גדולים ויפים משני עשדונים ושניהם מקמח סולת ולכן צויה שיהיו חמץ לפי שככה יאכלו בני ישראל את לחמם ולהיותם ביכורים היו באים בדרך אכילתם.

בפירושו לבמדבר כה, סז קרוב אברבנאל יותר לפירושי אחרים בביאור "מנחה חדשה", וז"ל: ואמר "ובהקריבכם מנחה חדשה לה", שהם שתי הלחם שהיו מקריבים מהחדש באותו יום.

(3) רש"י: לחם תרומה המורם לשם גבוה. וזו היא המנחה החדשה האמורה למעלה.

(4) ספרא: שיהיו שוות (התורה והמצוה: מה שאמר שיהיו שוות למד ממה שאמר תואר (שם תואר לשתי הלחם) "תנופה" בלשון יחיד).

(5) רמב"ן: צויה הכתוב שתהיינה חמץ, לפי שהם תורה לשם, כי חוקות קציר שמר לנו וקרוב התורה יבוא על לחם חמץ.

ספוד-נו: ובהיות זה כעניין הודאה על שבועות חוקות הקציר, שבהם היתה סכנת התבואה, היו שתי הלחם חמץ קרבות עם כבשי שלמים כמו שהיה העניין בשלמי תודה על חלות לחם חמץ.

(6) רש"י: ראשונה לכל המנחות אף למנחת קנאות הבאה מן שעורים לא תקרב מן החדש קודם לשתי הלחם (עי' הערה 1).

אברבנאל: רוצה לומר ששתי הלחם הנזכרים היו ביכורי קציר חיטים שהיו מביאים לפני ה' כמו שבני אדם אוכלים את החיטים.

(7) ספרא: חובה ללחם.

רש"י: בגלל הלחם, בחובה ללחם.

אברבנאל: שיקריבו בעבור שמחת הלחם שהוא קציר חיטים המנחה החדשה היא לה' לשבת ולהודות לשמו על אשר לא נפסדה תבואת החיטה.

(8) ובפרשת המוספין של יום הביכורים (במדבר כה, כז) כתוב: "והקרבתם עולה לריח ניחח לה' פרים בני בקר שנים איל אחד שבעה כבשים בני שנה".

ראב"ע: וייתכן ששינה הכתוב בשנה הראשונה שהיא תחילת ההתחלה

(פירוש: שאמר פה ופר בן בקר אחד ואילים שנים ובפרשת פינחס פרים שנים ואיל אחד. ורז"ל פירשו: שאלו קרבין לעצמן ואלו קרבין לעצמן; אלה באים בגלל הלחם ואלה למוספים). בתלמוד נסב הוויכוח גם על שבעת הכבשים אם הם אותם הכבשים הנזכרים בפרשת פינחס וז"ל הגמרא (מנחות מה, ע"ב): "שבעת כבשים תמימים" אף על פי שאין לחם, אם כן מה ת"ל "על הלחם"? מלמד שלא נתחייבו בכבשים קודם שנתחייבו בלחם (רש"י: כל זמן שהיו במדבר) — דברי ר' טרפון. רבי עקיבא אומר: יכול הן הן כבשים האמורים כאן הן כבשים האמורים בחומש הפקודים? אמרת: כשאתה מגיע אצל פרים ואילים אינן הן (דבתורת כוהנים) — ויקרא כג — כתיב: פר ושני אילים ובחומש הפקודים — במדבר כח — כתיב: פרים בני בקר שנים ואיל אחד), אלא הללו באין בגלל עצמן והללו באין בגלל לחם (רש"י: אלא אלו דחומש הפקודים באין בגלל עצמן דמוספין הן ואינן טעונין לחם) נמצא מה שאמר בחומש הפקודים קרב במדבר ומה שאמר בתורת כוהנים לא קרב במדבר (כי "על הלחם" לא היה אלא כשבאו לארץ).

מצאנו איפוא מחלוקת ר"ט ור"ע. לר"ט שבעה כבשים האמורים בויקרא הם הם הכבשים האמורים בפרשת פינחס ולא הקריבום לפני שנתחייבו בשתי הלחם, כלומר לא הקריבו במדבר אלא שני פרים ואיל אחד הנזכרים בפ' פינחס. ולר"ע אין קשר בין הקרבנות האמורים פה לנאמרים בפ' פינחס. גם בהיותם במדבר הקריבו שבעה כבשים ושני פרים ואיל, שהם מוספים שאינם באים בגלל הלחם אלא בגלל עצמם.

א ברבנא ל: וכמו שהמלכים והשרים לא על הלחם לבדו ישומו שולחנם, כי אם על מיני בשר הנבחרים שבמינים, כן מפני הדימוי צייה שיקריבו על הלחם שבעת כבשים תמימים ופר בן בקר ואיל ומנחתם ונסכיהם וכל זה לכבוד השולחן האלהי בבשר ובלחם ממינים שונים בשמן וביין וכו'. (9) ספר א: יכול שבעת כבשים ושעיר האמור בחומש הפקודים (פ' פינחס) הם שבעת הכבשים ושעיר האמור כאן, וכשאתה מגיע לפרים ולאילים — אינם הם, אלא אלו קרבו בגלל לחם ואלו קרבו בגלל היום (למוספין — ע"י רש"י). (10) ספר א: יכול יהיה הלחם מלמטה? ת"ל: על שני כבשים. אי על שני כבשים יכול לחם על גבי כבשים? ת"ל: על לחם הביכורים וכו'. אמר רבי וכו' מניח זה בצד זה ומניף (לפי זה יש לפרש "על" — "עם").

רמב"ם: כיצד הנפת הלחם עם שני כבשי השלמים? מביא שני הכבשים ומניפם בעדם חיים, שנאמר: "הניף אותם תנופה". ואם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו יצא, ואחד כך שוחטים אותם ומפשיט. ולוקח חזה ושוק מכל אחד משניהם ומניחם בצד שתי הלחם ומניח שתי ידיו מלמטה ומניף הכל כאחד (תמידין ומוספין ה, יא).

קדש יהיו (11) לה' לפתח: (ויקרא כג, טז-כ)

וביום הנבוכרים הנקריבכם מנחה חקשה (1) לה' בשבעת ימים (2) מקרא קדש יהיה לכם קל מלאכת צבחה לא תעשו: והקרבנות עולה לריח ניחוח לה' פרים קני בקר שנים איל אחר שבצה קבשים קני שנה: ומנחתם סלת גלולה בשמן שלשה עשרנים לפר האחד שני עשרנים לאיל האחד: עשרון עשרון לנפש האחד לשבעת הנבשים: שעיר עזים אחר (3) לבשר עליכם: מלבד עלת התמיד (4) ומנחתו תעשו תמימים יהיו לכם ונשקיהם (5): (במדבר כח, כו-לא) (11) דש"י: לפי שלמי יחיד קדשים קלים, הווקק לומר בשלמי ציבור, שהן קודש קדשים.

בפרשה זו מדובר בקרבן המוסף.

(1) דאב"ע: לחם התנופה הוא העיקר (פירוש: עיקר המועד) ועמו שבעה כבשים (פירוש: שבאו בשביל הלחם ובפרשה הזאת נזכרו המוספים, שהם חובת היום) ופר בן בקר ואילים שנים ושני כבשי השלמים (הנזכרים בויקרא כג, יט), (כלומר שכולם טפלים למנחה החדשה) והעולה הנזכרת בפרשה הזאת היא חובת היום (ועי' ספרא סימן קעד).

(2) ספורגו: בשביל שבועות חוקות וקציר ששמרתי לכם (אין לפרש בחג השבועות אלא "בשביל", כלומר כתודה על "שבועות חקות קציר", על ההצלחה בעבודת השדה).

(3) ירושלמי (ראש השנה ד, ח): ד' משרשיא בשם ד' אידי: בכל הקרבנות כתיב חטא (שעיר עזים אחד לחטאת) ובעצרת אין כתיב חטא. אמר להן הקב"ה מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם.

עקדת יצחק: ובמדרש חזית: בכל המוספין הוא אומר "ושעיר עזים אחד לחטאת", "ושעיר לחטאת", אבל בעצרת אין כתיב "חטאת", ללמדך, שלא היה שם לא חטא ולא עוון, הוי שעלו מן הרחצה, שהיו כולם מרוחצים מן העוונות כשקיבלו את התורה.

(4) חזקוני: ואם תאמר ואמאי לא כתיב שתי הלחם ושבעת הכבשים ופר ושני אילים ושעיר ושבעת כבשים הבאים עמהם, כמו שכתוב, "מלבד עולת החודש ומנחתה וכו'", "מלבד חטאת הכיפורים ועולת התמיד", אלא יש לומר מדכתיב "בהקריבכם מנחה חדשה" הרי כבר הוזכרה ועל המנחה הם באים ותו לא צריך.

(5) רמב"ם: כשם שמצוה להיות כל קרבן תמים ונבחר, כך הנסכים יהיו תמימים ונבחרים, שנאמר: "תמימים יהיו לכם ונסכייהם", שיהיו הנסכים תמימים, שלא יביא נסכים לא מין מעושה ולא סולת שהתליעה ולא יבלול

שמחת החג

וְשִׁמְחֵתְךָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כַּמִּטְוָה (1) נִדְבַחְתָּ יְדֶךָ אֲשֶׁר תָּתַן פְּאֶשֶׁר יִכְרָתְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ; וְשִׂמְחֵתְךָ (2) לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ אֶתֶּה וּבְנֶה וּבְתֵה וְעִקְדֶה וְנֶאֱמַתְךָ (3) וְהָלִוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַנִּתְּוֹם וְהָאֲלֻמְנָה (4) אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר

בשמן שריתו או טעמו רע. (איסורי מזבח ה' א; ועי' מנחות פו, ע"ב—פו, ע"א).
חוקוני: קאי אנסכי יין ביום הביכורים ואנסכי יין ואנסכי מנחה דעולת התמיד.

שמחת החג

גושא' זה נהפך באריכות ב"מעיינות" ב' עמ' 20—22 ועמ' 135—154.
(1) רש"י: די נדבת ירך (עי' אונקלוס לויקרא ה, ז), הכל לפי הברכה—הבא שלמי שמחה, וקדש קרואים לאכול (עי' שמ"א טז, ה וצפניה א, ז).
דאב"ע: המלה מגורת נס כטעם הרמת יד. "נדבת ירך": לעולה ולשלמים.

רשב"ם: די לפי דוח נדבת ירך.

אברבנאל: הוצרך לומר כן בחג השבועות ולא אמרו בחג הפסח, לפי שבפסח היה מביא אדם כל מעשרותיו ונדדיו ונדכותיו וכבודותיו שהיו לו עד אותו זמן. ולפי שמחג הפסח עד חג השבועות אולי לא יהיו לו מעשרות ולא בכורות ונדדים להביא במקדש, כי כבר הביאם בחג הפסח שעבר זה ימים מעטים. לכן הוצרך לומר לו בזה החג שיעשה אותו ממסת ונדבת ירו וכו' מאשר לו יביא ויעשה שלמי החג.

(2) חוקוני (לפסוק יד): הזכיר למעלה בשבועות שמחה לפי שהוא זמן קציר וזמן שמחה כרכיב: "שמחו לפניך כשמחת בקציר" וכל שכן עכשיו בסוכות, שאספו הכל מן השדה, אבל בפסח לא הזכיר שמחה, לפי שיקרו של חג להזכרת הנס של יציאת מצרים הוא, ועדיין אין עיקר שמחה לקנות תבואה וכו'.

אברבנאל: ולא ציוה עליו בפסח, לפי שבחג הפסח בהיות לו זבחים הרבה, "בדבות הטובה רבו אוכליה", ובמקום שיש מאכל ומשתה שם שמחה בהכרח, אבל בחג השבועות, שלא היה דבר להביא מהקודש (עי' אברבנאל הערה 1) הוצרך לצוותו על כל פנים יביא משלו לשמוח שם ולא ימעט הוצאתו בעבוד זה.

(3) ספרי: חביב חביב קודם.

(4) ספורנו: ישמחו בחג הקציר בלקט ופאה המצויים בקציר, והזכירם בעניין זה החג בפרשת אמור.

יָקָר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁבְעַן שְׁמוֹ שָׁם: וְזָכַרְתָּ כִּי עָבַדְתָּ הָיִיתָ (5) בְּמִצְוֹתַי וְשָׁמַרְתָּ
וְשָׁשִׂיתָ אֶת הַחֻקִּים (6) הָאֵלֶּה:

(5) רש"י: על מנת כן פדיתוך שתשמור ותעשה החוקים האלה.
ראב"ע: דבק עם "עבודך ואמתך" (הנאמר בפסוק הקודם, כלומר ולכן תשמח אותם).

רמב"ן (חולק על דעת ראב"ע): והנכון שהוא כפשוטו, שתלמד החוקים האלה אשר ציוך הארון הפודך מבית עבדים, וכן נזכיר בקידוש היום הזה "זכר ליציאת מצרים".

חזקוני: בשאר חגים יש מצוות, שיש להזכיר שבגינן יצאו ישראל ממצרים, כגון מצות בפסח, סוכה בחג האסיף, שופר בראש השנה, תענית ביום הכיפורים, אבל עצרת אין בו שום רמז, לפיכך כתוב בו "וזכרת".
"כי עבד היית במצרים". אל תאמר איך אתבטל מן הקצירה, אלא זכור שלא היה בידך כלום כשחננך הקב"ה ולא היה לך פנאי לנוח ולשמוח, לפיכך "ושמרת ועשית".

אברבנאל: ולפי שהיה הרגל הזה (עלייה לרגל בחג השבועות) עמל גדול לישראל, שאחרי שהלכו לבתיהם ימים מועטים קהל גדול ישובו הנה לירושלים לחג השבועות או יתמהמהו שמה מחג הפסח עד חג השבועות בהיות הזמן ההוא מהתבואות וכולן בשדה, ולב האדם עליהן לראותן בכל יום לדעת מה יהיה בהן. וגם מריבוי ההוצאות זו אחר זו, ומאשר להם ולא מן הקודש, אולי יקוצו גם כן מה שלא היה כן בחג הפסח להיות הביאה (לירושלים) הראשונה, ולא בחג הסוכות שהיו כבר אסופות בבית מן השדה. מפני זה הוצרך לומר בחג הזה בפרט. "וזכרת כי עבד היית במצרים ושמרת ועשית את החוקים האלה". רוצה לומר אל ידע בעיניך על כל העמל הזה. זכור תזכור כי עבד היית במצרים והיה לך טורח ועמל מזה וברכה מעוטה. וכאשר תזכור זה באמת תשמור ותעשה את החוקים האלה, אעפ"י שיהיו בעיניך כחוקים שאין להם טעם. כי בערך ישיבתך שמה לא יהיה לך עמל רק שמחה וששון. ולמי שקיבל חסד גדול כמו שהיתה יציאתך ממצרים אינו בלתי ראוי שיהיה משתדל בעבודת מי שהוציאו משם ושילך פעם אחר פעם לתת לו הודאה עליו ושישמח ויגל פעמים רבות.

ספורנו: שלא היה אז שום ממון שלך, כי מה שקנה עבד קנה רבו.
(6) דמב"ן: זאמר החוקים האלה בחג שבועות בעבור שלא נתפרש בתורה טעם מספר השבועות ומספר החמישים יום וכך.
ספורנו: בנתינת לקט ופאה לרצון לפני ה' שהוציאך משם ונתן לך עושר ונכסים.

זמן מתן תורתנו

(א) שמו

בתורה קוראים לחג הזה בכמה שמות. תחילה נזכר בשם "חג הקציר"¹, אחר כך בשם "חג שבועות"² ובסוף — "יום הבכורים"³. בספרות התלמודית נקרא החג בשם "עצרת"⁴, "יום טוב של עצרת"⁵, "עצרת של פסח"⁶. השם הזה מקורו בתרגום אונקלוס (במדבר כה, כו) והוא בפסיקתא זוטרא לפרשת פינחס:

"אמר רבי טוביה ברבי אלעזר ז"ל: חזרתי על כל ענייני המועדות ולא מצאתי חג שבועות שנקרא עצרת, ורבתינו ז"ל קוראים בכל מקום עצרת לחג השבועות והוא לשון תרגום דאמר אונקלוס הגר "בעצרת תכון" (במדבר כה, כו).

בשם "עצרתא" נזכר החג גם בספרו של יוסף בן מתתיהו: "ביום החמישים הנקרא בפי העברים 'עצרתא'" (קרמוניות ג, ו).

ארבעת השמות הנזכרים קשורים באופיו החקלאי של החג, שהרי גם השם "שבועות" קשור בהבאת העומר והביכורים — "וחג שבועות תעשה לך בכורי קציר חטים" (שמות לד, כב); "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה, עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה" (ויקרא כג, טו) — "שבעה שבועות תספר לך מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות, ועשית חג שבועות לה' אלהיך וכו'" (דברים טו, ט—י). בכל הכתובים לא נמצא זכר לאופי ההיסטורי-לאומי של החג. המאורע של מתן תורה הקשור בחג, הבא לידי ביטוי בתפילת החג ומהווה את עיקר מהותו לא נזכר כלל בתורה⁷.

והנה אחר עיון ברברי התורה אנו מוצאים שיום מתן תורה אף הוא נזכר כמה פעמים בתורה, ואף שם מיוחד ניתן לאותו יום. שלוש פעמים נזכר בספר דברים יום מתן תורה בשם "יום הקהל"⁸.

- 1 שמות כג, טו. 2 שם לד, כב; דברים טו, י; "בשבועותיכם" במדבר כה, כו.
- 3 במדבר כה, כו. 4 ראש השנה טו, ע"א; מנחות טז.
- 5 בבא בתרא קמו, ע"א.
- 6 פסיקתא דרב כהנא, פיסקה "ביום השמיני עצרת"; שיר השירים רבה; ילקוט שמעוני פנחס כט.
- 7 עי' ראב"ע ויקרא כג, יא וזה לשונו: וחז"ל העתיקו כי בחג שבועות היה מתן תורה ועליו נאמר "כי חג ה' לנו" (שמות י, ט).
- 8 על חג השבועות כחג מתן תורה עי' בפירושו של ר' דוד צבי הופמן לויקרא כג, כרך ב, עמ' קנח ואילך.

פסוק אחד אומר: "ויתן ה' אלי את שני לחות האבנים כתבים באצבע אלהים ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר מתוך האש ביום הקהל" (דברים ט, י).

פסוק שני אומר: "ויכתב על הלוחות כמכתב הראשון את עשרת הדברים אשר דבר ה' אליכם בהר מתוך האש ביום הקהל" (שם י, ד).
ובפעם השלישית: "ככל אשר שאלת מעם ה' אלהיך בחרב— ביום הקהל" (שם יח, טז).

יום הקהל גרמו גם בפסוק אחר: "יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחרב באמר ה' אלי הקהל לי את העם" (דברים ה, י).

במקום זה אף מצאנו אזהרה מן התורה לזכור את מעמד הדין לפני ואת יום המעמד: "רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך; יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחרב וכו'" (שם ד, ט—י).

ראב"ע: "רק השמר לך— הטעם אם תשכח כל דבר אל תשכח יום אשר עמדת בסיני".

רמב"ן: "אני מזהירך מאוד להישמר ולשמור עצמך מאוד לזכור מאין באו אליך המצוות, שלא תשכח מעמד הדין לפני מכל הדברים אשר ראו שם עיניך וכו'".

ובכן נצטייגנו לזכור את היום ולהודיע לדורות את הנסים והנפלאות והדברים ששמענו ביום הקהל. יום מעמד הדין לפני ה' אלהים אשר בלב הדורות כחידוש הברית בין ה' ובין עם ישראל— "והודעתם לבניך"; וכן הוא אומר באותה פרשה: "זאת בניהם ילמדון". "עשרת הדברים" הם הברית שה' כרת עם עמו ישראל— "ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות— עשרת הדברים" (שם יג) וכן הוא אומר "ה' אלהינו כרת עמנו ברית בחרב".

את קיום הברית הזאת חגגו בני ישראל בחג השבועות. זכר לחגיגה זאת מצאנו בדברי הימים ב (טו, י—טו): "ויקבצו ירושלים בחודש השלישי לשנת חמש עשרה למלכות אסא וכו' ויבאו בברית לדרוש את ה' וכו' וישבעו לה' בקול גדול ובתרועה ובחצוצרות ובשוררות (זכר למעמד הדין); וישמחו כל יהודה על השבועה וכו'".

(ב) חג לדורות

האופי החקלאי של החג קושר את חגיגתו בישיבה בארץ ישראל ובקיום בית המקדש. כל ימי בית המקדש היו מביאים בו את קרבן העומר, ומנחה חדשה

— ביכורים. אולם אופיו ההיסטורי-לאומי קושר את חגיגתו בערכים לאומיים נצחיים המחייבים את קיומו של החג לדורות. שגם בזמן שאין בית המקדש קיים חייבים אנו לקיים בו את מצוות התורה "ושמחת לפני ה' אלהיך" (דברים טו, יא) ולשבות בו ממלאכה.

בפסיקתא זוטרא הובאה קביעת החג לדורות:

"ועשית חג שבועות לה' אלהיך" (דברים טז, י) — מה תלמוד לומר? לפי שנאמר 'חג הקציר בכורי מעשיך' שלא תאמר: אם אין קציר אין אתה עושה יום טוב, לכן נאמר: 'ועשית חג שבועות' — כגון שישראל בגלות ואין להם קצירת העומר ואפילו הכי 'ועשית שבועות'." ב"זהר" (אמור) הובא מנהג קדום הקושר את החג במתן תורה ונתקבל המנהג בכל ישראל עד היום הזה.

"חסירי קדמאי לא הוו ניימי בהאי לילא. (= חסידים ראשונים לא היו ישנים בליל זה) הוו לעאן באורייתא (= והיו עוסקים בתורה).. רבי שמעון הכי אמר בשעתא דמתכנשי חבדייא בהאי ליליא לגביה: ניתי לתקנא תכשיטי כלה (= בואו ונתקין תכשיטי הכלה) בגין דתשתכח למחד בתכשיטתא ותקינאה לגבי מלכא בדקא יאות (= כדי שתימצא מחר אצל המלך בתכשיטיה ובתיקוניה כראוי).

מובן מאליו שכל עוד בית המקדש היה קיים ועמנו היה עם חקלאי עובד אדמתו ומגדל תבואות ופירות האילן, הטביעה החקלאות את אופיה על החג. במרכז החגיגות עמדו שמחת הקציר, הביכורים ושתי הלחם, אולם אחר התורבן ואחרי שעמנו נתפזר בין הגויים, ואין לנו שיור אלא התורה הזאת, נצטמצמה השמחה בחידוש הברית-עם הקב"ה, עתה עם החזרת המלכות לישראל עינינו נשואות לחידוש ימינו כקדם כדי שנוכל לשימות בשמחת הקציר והביכורים והמקדש ותהא שמחת התורה והברית אף היא שלימה ובלתי פגומה.

(ג) ימי הספירה הכנה לזמן מתן תורתנו

התקופה שבין פסח לשבועות — מקום נכבד נתייחד לה בלוח הישראלי. ארבעים ותשעה יום שסופרים אותם אחד אחד למניינם ולמניין השבועות שבעה שבועות. על פי ספירה זאת נקרא גם החג "שבועות": "שבעה שבועות תספר לך... ועשית חג שבועות" (דברים טז, ט—י). ואעפ"י שבתורה עצמה לא נזכר הקשר בין ימי הספירה לזמן של מתן תורה, רבו מאוד המפרשים שראו את הקשר הזה כעיקר חשוב, עיקר ההיסטורי לאומי — ימי הספירה הם ימי ההזדככות וההיטהרות לקראת קבלת התורה מסיני.

נזכיר תחילה את דברי המדרש בעניין זה ואחר נביא דעות ראשונים ואחרונים:

"אמר רבי יצחק: דאויים היו ישראל בשעה שיצאו ממצרים שתינתן להם התורה מיד. אלא אמר הקדוש ברוך הוא: עדיין לא בא זיום של בני וכו' משעבוד טיט ולבנים יצאו ואני נותן להם את התורה? אלא יתעדנו בני שניים ושלושה חדשים במן ובאר ושליח ואחר כך אני נותן להם את התורה" (מדרש קהלת רבה ג; שיר השירים רבה ב).

הכיוון הזה של המדרש בא לידי ביטוי רחב יותר בדעות גדולינו בתקופת ימי הביניים ואחריה. רבנו משה בן מימון אומר במפורש מה שנרמז במדרש. לדעתו טיבת הספירה היא בציפייה הגדולה ליום מתן התורה, שהיא תכלית היציאה ממצרים:

"ושבועות הוא יום מתן תורה. ולהגדיל היום ההוא ימנו הימים מן המועד הראשון אליו. כפי שממתין בוא הנאמן שבאוהביו, שהוא מונה היום וגם השעות, וזאת היא סיבת ספירת העומר מיום צאתם ממצרים עד יום מתן תורה, שהוא היה הכוונה התכלית ביציאתם, כאמרו (שמות יט, ד): 'ואביא אתכם אלי' (מורה נבוכים ג, מג).

הספירה היא איפוא ביטוי לאהבת הצפוי ועומד לבוא בתום הימים הספורים; ביטוי לחיבה שישראל רוחש לתורת ה'. הרגשת רעיון זה הובאה גם על ידי ר' צדקיהו בר' אברהם הרופא בעל "שבלי הלקט":

"ומדרש אגדה: למה תלה הכתוב יום חג שבועות בספירה, מה שאין כן בכל המועדות? לפי שכשנתבשרו ישראל לצאת ממצרים נתבשרו שהם עתידים לקבל את התורה לסוף חמישים יום ליציאתם, שנאמר 'ובהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה', הרי הנון של תעבדון יתירה, לומר: לך לקץ חמישים יום תעבדון את האלהים — שתקבלו את התורה, וישראל מרוב חיבה היו מונים כל יום ויום ואומרים הרי עבר יום אחד ויום שני וכן כולם, שהיה נראה בעיניהם כזמן ארוך מתוך חיבתם הגדולה על הדבר. לכן הספירה נקבעה לדורות" ("שבלי הלקט" ערוגה ת, דלו).

ספירת העומר באה: (א) להבליט את תכלית היציאה ממצרים; מטרת השיחרור מעבודות אינה החירות והעצמאות בלבד, אלא בעיקר קבלת התורה; (ב) לגלות את הרגשת הכיסופים ליום המקווה המתקרב ובא עם כל יום עובר. רעיונות אלה זכו להרחבה יתירה בדברי בעל "ספר החינוך" (פרשת אמור):

"משרשי המצווה (של ספירת העומר) על צד הפשט לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל

וכמו שכתוב 'אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי' (ירמיה לג, כה). והוא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים כדי שיקבלו התורה. בסיני ויקיימוה, כמו שאמר השם למשה 'זוה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה; כלומר שתקבלו התורה שהיא העיקר הגדול, שבשביל זה הם נגאלים והיא תכלית הטובה שלהם. ועניין גדול הוא להם יותר מן החירות מעבדות, ולכן יעשה השם למשה אות בצאתם מעבדות לקבלת התורה, כי הספל עושים אותו אות לעולם אל העיקר, ומפני כן — כי הוא כל עיקרן של ישראל. ובעבורה נגאלו ועלו לכל הגדולה שעלו אליה — נצטוונו למנות ממתרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המניין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא — — — ואם תשאל: אם כן למה אנו מתחילים אותו ממתרת השבת ולא מיום ראשון? התשובה: כי היום הראשון נתייחד כולו להזכרת הנס הגדול והוא יציאת מצרים, שהוא אות זמופת בחידוש העולם ובהשגחת השם על בני האדם, ואין לנו לערב בשמחתו ולהזכיר עמו שום עניין אחר; ועל כן נתקן החשבון מיום שני".

והנה מה שבעל "החינוך" רואה "על צד הפשט" אינו לדעת הר"ן אלא כ"דרך מדרש", כי עיקר הספירה היא לדעתו זכר למקדש. ואלה דברי הר"ן בסוף פסחים:

"ורוב מפרשים מסכימים דספירת העומר עכשיו דליכא הבאה ולא קרבן אינה אלא מדרבנן בעלמא זכר למקדש וכו'. ובאגדה גם כן אמרו: בשעה שאמר להם משה 'תעבדון את האלהים על ההר הזה', אמרו לו ישראל: משה רבנו, אימתי עבודה זו? אמר להם לסוף חמישים יום, והיו מונים כל אחד ואחד לעצמו. מכאן קבעו חכמים לספירת העומר. כלומר, בזמן הזה שאין אנו מביאים קרבן ולא עומד אלא מחשבים ג' יום לשמחת התורה כמו שמנו ישראל באותו זמן. זה ודאי דרך מדרש הוא. דעיקרא דמלתא זכר למקדש וכו'".

הספירה כביטוי לחביבותו של יום מתן תורה בא גם לידי ביטוי בדדשתו של ר' עזריה בן אפרים פיגו, בספרו "בינה לעתים". אולם הקשר שבין פסח לעצרת בולט בקו משותף נוסף. בפסח מסמל לחם העוני את ריסוק התאוות והכנעתם, מיד אחרי פסח גוברת התשוקה לקבל על עבודת ה', והספירה מראה את גדל התשוקה והציפייה, שאנו שמחים על הימים החולפים המקרבים אותנו ל"תכלית הטוב המחלט".

"חג השבועות הקדוש הזה עולה על כולם (החגים האחרים: פסח וסוכות)

להיותו מיוסד על בניין יקר תפארת גדולת התורה שתתעלה, שהוא תכלית הטוב המוחלט. ובכך אנו מורים כמה וכמה חביב עלינו המועד הנורא הזה, כמה שאנו סופרים ימי העומד מליל שני של פסח ואילך. כאילו אחרי שיצאנו בלילה הראשון מתחת יד היצר הנוטה אל הערב ואכלנו לחם עוני להכניעו ולרסן התאוות, מיד אנו מתאוים להיכנס תחת שעבוד עבודתו יתברך, באהבת הטוב, שהוא קבלת התורה. ולא ידענו מתי יגיע יום זה. וכל יום ויום אנו סופרים והולכים; וכבר הלכו לנו כך וכך ימים ומתקרב הזמן להגיע אל חפצו וכר".

(ד) מדוע לא נקבע בתורה חג מתן תורה לישראל?

ד' יצחק עראמה בעל "עקדת יצחק" סבור שחג השבועות, הוא חג התורה הצריך ימי הכנה, ימי טהרה, כדי להיטהר מסומאת מצרים. יחד עם זה הוא מביא גם את דעת קודמיו, שימי הספירה מבטאים את החיבה ותענוג הציפייה לקראת היום הגדול; תענוג המעורב בצער ההווה, שבו עדיין נעדר הטוב המקווה.

"אמר 'וספרתם לכם ממחרת השבת'... הוא מבואר שספירת הזמן לדבר מה יודה על הצער ההווה בהעדרו ועל התענוג המקווה בהוריתו... לפי שיציאתם ממצרים היתה לקבל התורה האלהית דכתיב: 'בהוציאך את העם ממצרים תעברון את האלהים על החר הזה, הישווה בזה להודיע ולזכור בכל דור ודור, כי מעלה עשו בתחילה בשעת קבלת התורה, והוא כי לגדול מעלתה לא קיבלוה מיד כשפרשו מסומאת מצרים עד שעברו עליהם שבועה שבועות".

ברור לו לבעל "עקדת יצחק" שאחרי ימי הספירה בא "יום גדול וקדוש" יום מתן תורה, עד כי הוא רואה גם בהקרבת שתי הלחם סמל ללחם קדש שירד מן השמים "אשר יאכל אותו האדם וחי לעולם", אלא שמסקנתו זאת מעוררת אותו לשאול מדוע לא נזכר בתורה שחג השבועות הוא זכר למתן תורה והרי לשונו בפרשת אמור:

"והנה על קדושת היום הגדול והקדוש, אשר בו ניתנה זאת התורה בסוף ימי הספירה... אמר 'וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם, כל מלאכת עבודה לא תעשו, חקת עולם' (ויקרא כג, כא). ציחה שהיום הוא בעצמו שנשלם מספרם ובו הקריבו שתי הלחם יהיה לכם מקרא קדש, כי בו ירד להם לחם קדוש מן השמים אשר יאכל אותו האדם וחי לעולם והוא יום השישה בסיון... והנה יש בכאן שאלה חזקה והיא, כי למה לא פירשה התורה, כי היום הזה שהוא חג השבועות, נזכר ונעשה לזכר מתן התורה האלהית וקבלתה, כמו שחוייב ממה שביארנוהו וממה שהוחזק בידינו ממנהגנו ומנהג אבותינו בתיקוני תפילותינו (= זמן

מתן תורתנו) וקריאת פרשיותינו (= עשרת הדיברות) על הדרך שפירשה (התורה) בחג המצות ובחג הסוכות גם ביום הדין ויום הכיפורים?
שתי תשובות מביא בעל "העקדה" לקושייתו:

"יש לי להשיב בזה שתי תשובות: האחד, כי אין שום מבוא לתורה לצוות על זה העניין כי אם אחר קבלתה כמו שכתבו הראשונים ז"ל, שאין שום טעם שתהא [האמונה ב] מציאות השם מצוה לפי שאין מצוה מבלי שיקדם מציאות מצוה. כי על כן לא מנאה בעל הלכות גדולות ז"ל בכלל המצוות כמו שכתב הרמב"ן ז"ל בספר המצוות שלו, וכן איך תצוה התורה שנתוג יום קבלתה והתחלת מציאותה אם אין אנו חייבים לשמוע בקולה אם לא בהיות זה מקובל אצלנו לאמת תחילה".

ובכן לא ייתכן שהתורה תצוה לנו לחוג דבר שאנו מצווים עליו ממילא, ושבלעדיו לא ייתכן ציות כלל, אלא אם אתה אומר שעניין קבלת התורה הוא דבר קיים ועומד לפני כל ציווי ולא חל עליו ציווי, כי אז יתכנו מצוות אחדות שתבואנה על יסוד קבלה זו.

והרי תשובתו השנייה של בעל "העקדה":
"לפי שזכרון התורה וקבלתה אינו לזמן מיוחד כשאר ענייני המועדים הנזכרים, רק מצותה בכל יום ובכל עת ובכל שעה דכתיב 'לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה, ובכל יום יום אנו מצווים שיהיו חדשים וחביבים בעינינו כיום שניתנו בו, דכתיב: 'היום הוה ה' אלהיך מצד וכו'' ולזה צויתה התורה 'ביום הביכורים, ולענין מתן תורה סמכה על הפירסום הנכתב מפורש בפרשת 'בחדש השלישי' אשר הוא פירסום נפלא שאי אפשר להתעלם".
זכרון התורה וקבלתה אינם קשורים בזמן, אנו מקבלים את התורה בכל יום מחדש. וכיון שדבר זה ידוע, לא הצטרכה התורה לפרש במיוחד את זכירת יום מתן התורה. שהרי דבר זה מפורסם וידוע, שלא כדרך שאר החגים שזכרונום וקיום המצוות התלויות בהם מתחמים בימים מספר בלבד. על שאלתו של בעל "עקדת יצחק" עמד גם הרב ד"ר יוסף זליגד המשיב תשובה דומה:

"לא הגיחה תורתנו בפירוש באיזה יום ניתנה תורה לאבותינו ולא קבעה את החג ביום ידוע בחדש ולא הודיעה כי יום מתן תורתנו תל בחג השבועות — למען נדע כי התורה נעלה מהזמן ומתן תורה אינו תלוי ביום כי אם בלב וכו'" (ספר המועדים, הוצאת עונג שבת על יד דביר תל אביב, תש"י).

כבר הערנו בתחילת המאמר על הרמז שניתן בתורה לזכור ולשמור את יום הקהל, כיום הברית ואת חידוש הברית שנעשה בימי המלך אסא בחדש השלישי, ואף-על-פי-כן עוד אנו זקוקים להסברו של בעל "עקדת יצחק".